

พระปรมาภิไธย

สมเด็จพระมหากษัตริย์

แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ภาवास บุนนาค

พระปรมาภิไธย
สมเด็จพระมหากษัตริย์
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ภาวาส บุญภาค

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จัดพิมพ์

ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายบูชาพระมหากษัตริย์คุณ
ในการพระราชพิธีสมมงคล

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๓

พระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
ภาวาส บุนนาค

ISBN 974-346-019-5

พิมพ์ครั้งที่ ๒ จำนวน ๕๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๕๓

บานแพนง

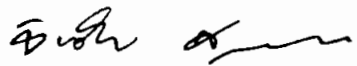
ในโอกาสที่ตมมงคลกาลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาเสมอด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีสมมงคล ตามโบราณราชประเพณี ในวันอังคารที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๓ โอกาสนั้นนับเป็นโอกาสพิเศษอันหาได้ยากยิ่ง ด้วยไม่เคยปรากฏว่ามีสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์พระองค์อื่นใดมีพระชนมพรรษายั่งยืนถึงเพียงนี้มาก่อน เว้นเสียแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้ทรงเป็นพระปฐมบรมราชจักรีวงศ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับพระราชทานพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาทุกรัฐกาลตั้งแต่แรกกำเนิด มีความปิติปราโมทย์และประสงค์จะได้มีส่วนร่วมในการเฉลิมฉลองมงคลสมณนี้ แม้เพียงเล็กน้อยตามกำลังสติปัญญา จึงได้พิมพ์หนังสือเรื่อง "พระบรมราชาภิเษยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์" เล่มนี้ขึ้น ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึกในการพระราชพิธีและเพื่อเฉลิมพระเกียรติตามควรแก่กรณี

หนังสือเรื่องนี้ เป็นผลงานค้นคว้าของ นายภาวาส บุนนาค อธิบดีรองราชเลขาธิการ ได้เรียบเรียงไว้ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๕ ต่อมาสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วครั้งหนึ่งเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๗ แต่ฉบับพิมพ์ครั้งนั้นมีจำนวนน้อย และกลายเป็นหนังสือหายากเล่มหนึ่งแล้วในปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้ผู้เรียบเรียงได้ศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดลออ ทั้งยังได้แสดงข้อคิดเห็นที่น่าสนใจฝากไว้เป็นแง่คิดด้วย ถ้าได้อ่านโดยตลอดแล้ว จะพบว่าผู้เรียบเรียงได้ประมวลพระบรมราชาภิเษยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทุกรัฐกาล มาลำดับ พิเคราะห์ และอธิบายอย่างเป็นระบบ ได้สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยไว้ตั้งแต่ต้นจนจบ การจัดพิมพ์ขึ้นอีกครั้งหนึ่งในศุภมงคลกาลครั้งนี้ น่าจะเหมาะสมแก่โอกาส และเชื่อว่าจะเป็นที่น่าพอใจของผู้สนใจใฝ่รู้ทุกท่าน

อนึ่ง เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ นายภาวส บุญภาค ได้เรียบเรียงไว้เมื่อหลายปีก่อน ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ เนื่องในมหามงคลพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระอัฐมรามาธิบดินทร ให้สมควรแก่พระเกียรติยศตามพระชัตติยราชประเพณี เพื่อความสมบูรณ์ของเรื่อง การพิมพ์ครั้งนี้จึงได้นำประกาศและเอกสารที่เกี่ยวข้องมาพิมพ์ไว้เป็นภาคผนวกต่อท้ายหนังสือไว้ด้วยแล้ว

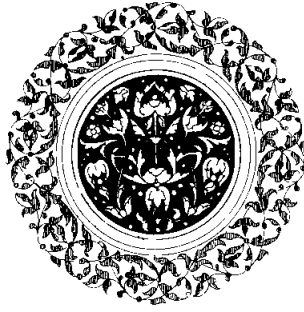
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบพระคุณคุณหญิงเสริมศรี บุญภาค ที่ได้กรุณาอนุญาตให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นได้อีกครั้งหนึ่ง และขอขอบพระคุณนายวิษณุ เครืองาม เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ผู้ได้กรุณาเอื้อเพื่อการค้นคว้าภาคผนวกเพิ่มเติมด้วยความรวดเร็ว และด้วยไมตรีจิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายหนังสือเรื่อง "พระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์" นี้ ต่างดอกไม้บูชาเทียนสมโภช และบูชาพระมหากษัตริย์คุณอันมากไม่มีประมาณ ขอจงทรงพระเจริญ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัชชัย สุมิตร)

อธิการบดี

- ๑ -

มีความตอนหนึ่งในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ^(๑) กล่าวถึงพระปรมาภิไธยอย่างเต็มที่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชไว้ว่า “ในกาลครั้งนั้น สมเด็จพระสังฆราชและพระราชอาคณະผู้ใหญ่ประชุมพร้อมกัน ได้ติดขานพระนามถวายจารึกลงในพระสุพรรณบัฏว่า พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดีศรีสินทรมหাজักรพรรดิราชาธิบดินทร์ ธรณินทราชาธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์ องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวเนตรวรนาถนายก ดิลกรัตนราชาธิอาชาศวริย สมุหทัยโรมนต์ สกลจักรวาฬาธิบดี สตรีเยนทราชาธิบดินทร์ หริหรินทรธาติบดี ศรีสุวิบูลยคุณอนันธิรุฎฐิรามเสวรมหันทน์ บรมธรรมิกราชาธิราชเดโชไชย พรหมเทพาติเทพนฤบดินทร์ ภูมินทรปรมาธิเบศร โลกเชษฐวิสุทธิ รัตนมงกุฎประเทศตามหาพุทธานุกร บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานครบรรพตราชวราวุธศรีอยุธยา มหาดีลภพพรรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศน์มหาสถาน ตามโบราณจารีตสืบมา.”

นอกเหนือจากนี้ ท่านทั้งหลายคงได้ทราบตามคำอธิบายในหนังสืออีกหลายเล่มมีสาส์นสมเด็จพระสังฆราช ^(๒) เป็นต้น ว่าพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๒ และที่ ๓ ก็เป็นเช่นนี้เหมือนกัน. ทั้งนี้ ถ้ากลับไปอ่านทวนดูพระปรมาภิไธยข้างต้นให้

(๑) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตนาจาตุรนต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘.
(๒) สาส์นสมเด็จพระสังฆราช ฉบับคุรุสภาพิมพ์ เล่ม ๑๒ หน้า ๓๒๑ ภายหลังตัดสมเด็จพระสังฆราช กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ ๑๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๑.

ละเอียดอีกสักเที่ยว ท่านจะเห็นว่ามีที่พิรุณอยู่แห่งหนึ่ง คือตรงที่ว่า “บรมธรรมิราชเดโชไชย พรหมเทพาติเทพนฤบดีนทร์ ภูมินทรปรมาธิเบศร.” คำ เดโชไชย ที่ส่งสัมผัสไปยังวรรคหลังนั้นหามีคำรับสัมผัสไม่ ทำให้เกิดสงสัยว่าอาจคัดลอกกันมาไม่ถูก. จึงไปพลิกดูพระราชพงศาวดารฯ รัชกาลที่ ๑ ทั้งฉบับสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ พลิกดูทั้งฉบับพิมพ์เก่าพิมพ์ใหม่ ก็เห็นว่าเป็นอย่างนั้นเหมือนกันหมด. ส่วนที่เรียกว่าต่างกัน ก็มีแต่การสะกดตัวในคำบางคำ เป็นต้นว่าใช้ **ข** แทน **ค** บ้าง เดโชไชย เป็น เดโชชัย บ้าง เติมไม้ทัณฑฆาตลงในคำบางคำบ้าง ตกอักษรหรือตกคำ เช่น **หริหริน** **หราชอาณาจักร** เป็น **หริหริน****หราชอาณาจักร** **วรนาถ** **นายนก** เป็น **วร****นายนก** เป็น **นาร****นายนก** บ้าง. เมื่อเป็นดังนี้ จึงต้องตรวจดูพระราชพงศาวดารฯ รัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ ต่อไป. ปรากฏว่าพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๒ เป็นดังรัชกาลที่ ๑. แต่พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ นั้นหาได้เชิญพระปรมาภิไธยมาลงไว้ไม่. พอดีนึกได้ถึงหนังสืออีกเล่มหนึ่ง คือ เทศนาพระราชประวัติและพงศาวดารกรุงเทพฯ ที่เคยใช้เป็นแบบเรียนมาแต่ครั้งยังเรียนอยู่ชั้นมัธยม จึงไปเปิดดู. คราวนี้ได้พบพระปรมาภิไธยครบ ๓ รัชกาล แต่เหมือนกันเฉพาะ ๒ รัชกาลแรก รัชกาลที่ ๓ ต่างไป คือมีวรรคหนึ่งยาวไปหน่อย. ข้อคัดตรงที่ต่างกันมาลงให้เห็น. รัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ว่า “องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวเนตรวรรณารถนายนก **ดิลกรัตนราชชาติอาชาวไศรย**”. รัชกาลที่ ๓ **พระองค์เจ้าพระอรุณเภาคุณากร**ทรงถวายเทศน์ว่า “องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวเนตรวรรณารถนายนก **ดิลกภาพนพรัตนราชชาติอาชาวไศรย**”. เป็นอันไม่ทราบว่าเป็นพระองค์เจ้าพระที่ออกพระนามข้างต้นท่านทรงเติม **ภพ** กับ **นพ** เข้ามา หรือคนชำระ คนคัดลอก หรือคนพิสูจนอักษรเคยชินกับนามพระนคร (ดิลก**ภาพนพ**รัตนราชธานีบุรีรมย์) มากเกินไป แล้วเติมคำ **ภพ** กับ **นพ** เข้าให้โดยอัตโนมัติ.

เมื่อหาหลักฐานที่แน่นอนไม่ได้เช่นนี้ ก็ทำให้อยากเห็นพระสุพรรณบัฏองค์แท้จริงที่ทูลเกล้าฯ ถวายในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นมา แต่หาไม่มีปัญญาจะหาดูได้ที่ไหน.^(๑) คิดอยู่เป็นนาน นึกขึ้นมาได้ถึงเรื่องการหล่อพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้หล่อขึ้นเมื่อปีวอก

(๑) ทราบมาแน่ชัดว่าพระปรมาภิไธยอย่างเติมที่ปรากฏได้ในหนังสือพระราชพงศาวดาร พระสุพรรณบัฏจริงหามีอยู่ไม่.

พ.ศ.๒๔๑๕. พระบรมรูปทั้ง ๔ พระองค์นั้นเป็นที่ทราบกันอยู่ว่า เมื่อหล่อและกะไหล่สำเร็จเรียบร้อยแล้ว โปรดให้บรรจุพระบรมหัตถ์ ดวงพระราชสมภพ ดวงพระบรมราชาภิเษก ดวงสวรรคต และพระสุพรรณบัฏจารึกพระปรมาภิไธยไว้ภายในทุกพระองค์ และภายหลังเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้หล่อพระบรมรูปสมเด็จพระบรมชนกนาถขึ้นนั้น ก่อนจะบรรจุพระบรมหัตถ์ พระสุพรรณบัฏจารึกพระดวงและพระปรมาภิไธยในพระบรมรูป ได้โปรดให้เชิญพระสุพรรณภรณ์ที่บรรจุอยู่ในพระบรมรูปทั้ง ๔ รัชกาลออกมาตรวจสอบและบันทึกพระดวง กับพระปรมาภิไธย ไว้เป็นหลักฐาน เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ด้วย. จึงไปขอดูเรื่องเก่าครั้งนั้นจากสำนักพระราชวัง ก็ได้ข้อมูลมาครบถ้วนสมใจ. จึงขอยกพระปรมาภิไธยในรัชกาลที่ ๑ มาให้ท่านได้เห็น. โปรดอย่าหาว่ายืดเวลาทำให้เสียเวลาเลย. หลักฐานมีว่าพระสุพรรณบัฏจารึกพระปรมาภิไธยเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส กว้างยาวด้านละ ๑๓ เซนติเมตรเท่ากัน คัดขึ้นใหม่เป็นตัวเขียนและตัวพิมพ์ดีด จำดำริงานประจง^(๑) เป็นผู้คัด ขุนสิทธิเสวก^(๒) เป็นผู้ทวน และพระยาพจนปริชา^(๓) เป็นผู้ตรวจทานถูกต้องตามต้นฉบับเดิม. พระปรมาภิไธยเป็นดังนี้.

“สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดีมหารัทธิราช รัตนากาศภาศกรวงษ์ องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวนตรนารถนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวไศรย สมุทัยดโรมนต์ สกลจักรวาฬาริเบนทร์ สุริยเนทรราชิบดีนทร หริหรินทราชาดิธิบดี ศรีสูวิบุลยคุณาชนันธุ ฤทธิราเมศวรมหันทด บรมธรรมิกราชาธิราช เตโชไชย พรหมเทพาดีเทพนฤบดีนทร ภูมินทรปรมาธิเบศร โลกเชษฐวิสุทร รัตนมกุฏประเทศคตา มหาพุทราภุจรบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว คือสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ะ”

รัชกาลที่ ๒ กับที่ ๓ ก็เป็นทำนองเดียวกัน ต่างกันบ้างเล็กน้อย เช่น ศรีสูวิบุลยคุณาชนันธุ เป็น ศรีสูวิบุลยคุณอักษนิษฐ แห่งหนึ่ง ตรีภูวนตรนารถนายก เป็นตรี

(๑) เฉลิม คุชชีวะ ภายหลังเป็นเจ้านิวิวงศ์รัตน

(๒) เทียบ ที่ประรัตน์ ภายหลังเป็นพระอักษรสุมบุรณ์.

(๓) มหาเสวกโท พระยาพจนปริชา (หม่อมราชวงศ์สำเร็จ อิศรศักดิ์)

ภูวนेत्रวรรณารถนายก แห่งหนึ่ง กับที่จำลองทำเป็น สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกแห่งหนึ่ง. ส่วนพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมีได้เป็นพระปรมาภิไธยอย่างเต็มที่^(๑) หากเป็นอย่างมัธยม. ปรากฏตามตัวคัดลายมือว่า

“สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ สุธสมมติเทพยพงษ์ วรางดิศวรรกระษัตริย์ วรชติยราชนิกรโธม จาตุรันตบรมธรรมิกมหาราชาริราช บรมนาถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.”
ตัวพิมพ์ติดต่างกันไปหน่อย เป็นว่า

“สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ สุธสมมติเทพยพงษ์ วรางดิศวรรกระษัตริย์ วรชติยราชนิกรโธม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังการ บรมธรรมิกมหาราชาริราช บรมนาถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ะ

ได้ตรวจสอบถูกต้องกับต้นฉบับเดิมแล้ว	ขุนทิพย์ไชยณรงค์ ^(๒) คัด
พระยาพจนปรีชา	ขุนสิทธิเสวก ทาน”

อาศัยข้อมูลเพียงเท่านี้ก็มักจะสรุปได้แล้วว่าพระสุพรรณบัฏจารึกพระปรมาภิไธยทั้งสี่รัชกาลนี้เป็นพระสุพรรณบัฏที่โปรดให้จารึกขึ้นพร้อมกันในรัชกาลที่ ๕ สำหรับบรรจุในพระบรมรูปโดยเฉพาะ หากใช้พระสุพรรณบัฏดั้งเดิมไม่. ของแต่แต่ดั้งเดิมจะใช้ตัวสะกดการันต์และเว้นวรรคตอนอย่างไรไม่มีทางทราบแน่ชัดได้. ไปตรวจดูหนังสือ เรื่องกฎหมายตราสามดวง ที่กรมศิลปากรพิมพ์ (แบบรักษาอักขรวิธีตามต้นฉบับ) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ก็ต่างไปอีกว่า

“ศุภมัสดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจณะระมาณะมาศ คุชะปักษยปาฏิภตตฤษถีคุรุวัระบริเฉทะกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทรธรรณิทรราชิราช รัตนากาศภาสกรวงษ์ของคบรมมาธิเบศ **ตรีภูวนเศ**วรรณารถนายกดิลกรัตนราชชาติอาชาวะไศรยสมุทยดะโรมันต์ สกลจักรวาฬัธิเบนทรสุริเยนทรราชิบดินทรหริหรินทรธาตธาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอักขนิตฤทธิราเมศวรธรรมมิกราชาธิราช**เดโชไชยะ**พรหมเทพาติเทพตรีภูวนาธิเบศโลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศ

(๑) พระปรมาภิไธยอย่างเต็มที่ หาได้จากพระราชพงศาวดาร หรือประกาศการพระราชพิธี ก็ได้

(๒) บริบูรณ์ มิตรภักดี ภายหลังเลื่อนเป็นพระสุนทรพินิจ.

คะตามหาพุทธรูปทรงบุรุษพระพุทธรูปเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเษกผ่านพิภพ
กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหาดีลกษณพรรัตนราชธานีบุรีรมย์ เสด็จออกพระที่นั่ง
บุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน ฯลฯ”

ว่าไปแล้วพระปรมาภิไธยในกฎหมายตราสามดวงนี้เก่ากว่าที่ปรากฏในหนังสือเล่มอื่น
ทั้งหมด เพราะเขียนขึ้นแต่ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗. น่าจะถือได้ว่าแน่นอนหาก
คนเขียนและคนที่คัดขึ้นพิมพ์ไม่ไปทำให้ผิดพลาดตกหล่น. และถ้าเราจะถือพระปรมา
ภิไธยตามกฎหมายตราสามดวงนี้เป็นหลัก แล้วเทียบเข้ากับที่มีปรากฏในที่อื่น ๆ ที่นำมา
ลงไว้แล้วข้างต้น จะเห็นว่ามิใช่น่าศึกราชอยู่สองสามประการดังนี้.

ประการแรก คำว่า “ตรีภูวนเตร” ใช้ **ตร** สะกดทุกฉบับ จนพจนานุกรมยกขึ้น
ไว้เป็นแบบแผน แต่กฎหมายตราสามดวงเขียน “ตรีภูวนศ” ใช้ **ศ** สะกด. คำนี้ว่าใครจะ
คิดว่าควรจะใช้ **ตร** หรือ **ศ** สะกด.

ถ้าเขียน ตรีภูวนศ ก็ต้องแยกคำเป็น ตรี + ภูว + เนตร ซึ่งพจนานุกรม
บอกความหมายไว้ว่า พระเจ้าแผ่นดิน. แปลเอาเองตามศัพท์แต่ละศัพท์ ก็อาจแปลได้ว่า
ดวงตาของโลกทั้งสาม หรือ (ผู้) สอดส่องดูแลโลกทั้งสาม.

ถ้าเขียน ตรีภูวนศ จะต้องแยกคำอีกอย่างหนึ่งเป็น ตรี + **ภูวน** + อิศ แปลว่า
ผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งสาม ดูความหมายแยกคำดี และศัพท์ **ภูวน** นี้ มักใช้กันในพระนาม
ของพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายมาแต่ครั้งโบราณ เช่น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีสร้อย
พระนามวรรคหนึ่งว่า “ศรีวิบูลย์คุณอนันฐ จิตรรูจี**ตรีภูวนาทิตย์**” พระอนุชาของสมเด็จพระ
นารายณ์ฯ พระองค์หนึ่งก็มีพระนามว่า “**พระไตรภูวนาทิตย์วงศ์**”^(๑) อีกแห่งหนึ่งที่
ปรากฏชัดในพระปรมาภิไธยตามกฎหมายตราสามดวงก็คือ “**ตรีภูวนาธิเบศ**โลกะเชษฐวิสุทธิ”.
ภูวนาธิเบศ ก็คือ **ภูวน** + อธิป + อิศ. ฉบับอื่นกลายเป็น “เทพาติเทพนฤปดินทร์ ภูมิน
ทรปรมาธิเบศ”. ทำให้นึกเสียตายคำ ตรีภูวนศ จริง ๆ เพราะภายหลังกลายเป็น ตรีภูวนศ
ไปหมดสิ้น. ปทานุกรมและพจนานุกรมก็ฉบับก็ฉบับก็มีแต่ ภูวนศ.

อนึ่งคำ ตรีภูวนศ ในเรื่องกฎหมายตราสามดวงนกรมศิลปากรถ่ายรูปต้นฉบับ

(๑) ดูพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาได้ทุกฉบับ

(๒) ดูรูปที่ลงไว้ท้ายข้อเขียนนี้.

(๓) กฎหมายตราสามดวงมีอยู่ด้วยกัน ๓ ชุด และยังมีฉบับมิได้ประทับตราต่างหากอีก.

มาลงเป็นตัวอย่างไว้ให้ดูสองรูป^(๑) คงเป็นบานแพนงของกฎหมายฉบับนั้นด้วยกัน^(๒) แต่อยู่คนละชุด. บังเอิญคนชุป (เขียน) เขียนต่างกันไปเป็น ตรีภูวนศ อย่างหนึ่ง เป็นตรีภูวเรศ อีกอย่างหนึ่ง. จะเป็น ภูวนศ หรือ ภูวเรศ (ภูว + อีศ ลง ร อาคม) ก็สมบูรณ์ด้วยอักษรวิธีและความหมายทั้งสองคำ.

ประการที่สอง ตามที่ปรารภไว้ข้างต้นว่าพระปรมาภิไธยในหนังสือพระราชพงศาวดารทุกฉบับมีพิรุชติ เดโชไชย ไม่มีคำรับสัมผัสสั้นั้น ในกฎหมายตราสามดวงเขียนว่าเดโชไชยะ. จึงพอจะให้สัมผัสกับ พรหมเทพาดิเทพ ในวรรคต่อไปได้ ทำให้สิ้นสงสัย.

ประการที่สาม ฉบับอื่น ๆ ว่า “ศรีสุวิบูลยคุณนอชนิษฐ ฤทธิราเมศวรมหันต์บรมธรรมิกราชราชาธิราชเดโชไชย”. กฎหมายตราสามดวงว่า “ศรีสุวิบูลยคุณเอกษนิต ฤทธิราเมศวรธรรมมีกรราชาธิราชเดโชไชยะ”. ไม่ทราบว่าเป็นคนเก่าเขียนตก หรือคนใหม่เขียนเกินแต่ไม่ผิดฉันท์ลักษณะทั้งสองอย่าง. น่าจะช่วยกันวินิจฉัย.

พระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ นี้ มีข้อควรค้ำขาอีกอย่างหนึ่งว่า ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงถวายเพิ่มพระนาม “สมเด็จพระบรมอัยกาธิราช สมเด็จพระบรมชนกนาถ และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช” ด้วยพระราชหฤทัยกตัญญูกตเวทิตัดฉลองพระเดชพระคุณ” ตามความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์^(๑) ดังนี้

“ฯลฯ จึงได้ตั้งการพระราชพิธีสงฆ์ จารึกพระนามพระบาทสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชเจ้าในแผ่นพระสุพรรณบัฏเนื้อแก้ว โดยวิเศษออกไปว่า **พระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าจรีบรมนารถ นเรศรราชวิวัฒนวงศ์ ปฐมพงศาธิราชรามาทิบดีนทรพิชิตินทรวิโรดม บรมนารถบพิตร พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** แล้วบรรจุไว้ในกล่องศิลาหยก”

แล้วจารึกพระนามพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนาถ ธรรมิกราชบพิตรเป็นพระนามอันวิเศษเหมือนกันในแผ่นพระสุพรรณบัฏเนื้อแก้ว ถวายพระนามว่า **พระบาทสมเด็จพระบรมราชพงศเชษฐมหเศวรสุนทร ไตรเศวตคชาดิศรมหาสวามินทร์ สยามรัษฎินทรวิโรดม บรมจักรพรรดิราช พิลาศธาดาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระพุทธ-**

(๑) วันพุธ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีกุญตรีศก ตรงกับวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ.๒๓๙๔.

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ ครุสภพิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ อยู่หน้า ๘๐-๘๑.

เลิศล้ำนาลย์”

“ฯลฯ แล้วทรงตั้งพระนามพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้าว่า **พระบาทสมเด็จพระปรมาทิวรเสฏฐมหาเจษฎาบดินทร สยามินทรวโรดม บรมธรรมิกมหาราชธิราชบรมนาถบพิตร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**”

พระปรมาภิไธยที่ถวายใหม่ในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งน่าจะจัดเป็นพระปรมาภิไธยอย่างมีรรมนี้ พยายามคัดมาให้ตรงกับต้นฉบับพิมพ์ของครุสภาทุกตัวอักษร. แต่จะให้รับรองว่าตรงกับของจริงตามที่จารึกลงพระสุพรรณบัฏด้วยนั้น ไม่อาจรับรองได้ และนอกจากพระปรมาภิไธยที่เป็นทางราชการตั้งยกมาให้เห็นแล้ว อยากรู้ให้ผู้สนใจได้ทราบด้วยว่ายังมีการออกพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ อย่างอื่นอีกจึงรวบรวมมาเสนอให้ทราบเป็นตัวอย่างดังนี้

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

- “สมเด็จพระมขัฒยาริบดีนทร์ปิ่นประชามหาสมมุติเทวราช พระบาทบพิตร **พระเจ้าอยู่หัว.**” (คัดมาจากประกาศเทวดาครั้งหล่อแก้วพระศรีสากยมุนี รัชกาลที่ ๑)
- “พระบาทสมเด็จพระมหาจักรีบรมนารถ ปฐมพงษาริราชรามาริบดีนทร ซึ่ง **เป็นปฐมอุดมมหาบุรุษรัตน.**” (คัดมาจากประกาศสังเวชเทวดากรุงเกา รัชกาลที่ ๕)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้ำนาลย์

“พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรคศิครบรมนารถบรมบพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัว.”

(คัดมาจากประกาศอธิฐานน้ำพระพิพัฒ ครั้งรามัญมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร รัชกาลที่ ๒)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

- “พระบาทสมเด็จพระมหาเจษฎาริบดีนทร์ สยามินทรวโรดม บรมธรรมิกราช.” (คัดมาจากประกาศสังเวชเทวดากรุงเกา รัชกาลที่ ๖)

- ๒ -

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “มีพระปรมาภิไธยได้ประดิษฐานตั้งใน
แผ่นพระบรมสุพรรณบัฏโดยอักษรลักษณะแสดงอรรถว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนท
รมหามงกุฎ สุธิสสมมติเทพยพงศ วงศาติศรภษตรีย์ วรชัตติยราชนิกรโธดม จาตุรันตบรม
มหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะห์นี้ จักรีบรมนาถ อดิศวรราชราม
วรังกูร สุจริตมูลสุสชาติอุกฤษฐวิบูลย บุรพาดุลยกฤษฏาภินินหาร สุภาธิการรังสฤษติ
ธัญญลักษณ์วิจิตรโสภาคสรพวงค์ มหาชนโตมางคประนต บาทบงกชยุคล ประสิทธิ
สรพรสุภผลอุดม บรมสุขุมาลยมหาบุรุษยรัตน์ ศึกษาพิพัฒนสรพรโกศล สุวิสุทธิ
วิมลศุภศีลสมาจารย์ เพ็ชรญาณประกาไพโรจน์ อเนกโกฐิสารุคุณวิบูลยสันดาน ทิพย-
เทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ เอกอัครมหาบุรุษ สุต-
พุทธมหากะวี ดรีปฎิกาทิโกศลวิมลปรีชา มหาอุดมบัณฑิต สุนทรวิจิตรปฏิภาณ
บริบูรณ์คุณสารสยามาติโลกยดิลก มหาปรีวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพ
วิเศษสิรินทร มหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพ-
ปดลเศวตฉัตรราติฉัตรศิริรัตโนปลักษณเมหาบรมราชาภิเศกาภิมิตรี สรรพทศทิศิชีวิตไชย
สกลมโหสวริยมหาสวามินทร มเหศวรมหินทรมหाराชาธิราช วโรดมบรมนารถชาติ
อาชาวศรัย พุทธาติไตรรัตนสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิ์อักษรเนศราธิบดี เมตตากฤษฏา
สิตลหฤทัย อโนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหาธิษฐานิเบนทร ประเมนทรธรรมิกมหाराชาธิราช
บรมนารถบรมพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชย์ในพระบรมมหาราชวัง
กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร มหินทรายุธยา”

คัดพระปรมาภิไธยมาได้จากพระราชพงศาวดารแล้ว ก็อดจะลองเทียบกับที่มีในหนังสือเล่มอื่น ๆ ด้วยไม่ได้. เทียบกับที่ปรากฏในหนังสือเทศนาพระราชประวัติฯ พบว่าเหมือนกัน จะมีต่างกันก็เพียงตัวสะกดการันต์. แต่ครั้งไปดูประกาศการพระราชพิธี^(๑) เห็นมีคำในบางวรรคต่างออกไปอย่างน่าสังเกต. จะยกมาให้เห็นดังนี้.

พระราชพงศาวดารว่า	ประกาศการพระราชพิธีว่า
- สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ สุทธิ สมมุติเทพยพงศ วงศาติศรภษัตริย์	- สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ สมมุติ เทพยพงษ วงชาติศวรภษัตริย์
- อดิศรราชรามวรัญกูร	อิสรราชรามวรัญกูร
- สุจริตมูลสุสาธิต อุกฤษฐวิบูลย บุรพา ดุลยภษณานินิหาร	สุจริตมูลสุสาธิต อุกฤษฐวิบูลย์ บุรพา ดุลยภษณานินิหาร
มหาชไนตมางค ประนต บาท บงกช ยุคล	- มหาชไนตมางค สมุสสต์ บาท กมฺ ยุคล
เทเวศรานุรักษ์ เอกอัคร มหาบุรุษ	- เทเวศรานุรักษ์ เอกคัม มหาบุรุษ
- บริ บูรณ คุณสารสยามาภิโลกยติลภ	บริ บูรณ คุณสารสยามาภิโลกยติลภ
- สรพทศ ศิวิชิตไชย	ปรปักษ ทศศิวิชิตไชย
สกล มไหสวริย มหาสวามินทร์	สกล มไหสวรย์ มหาสวามินทร์
มเทศวรมหินทร มหาราชา ธิราช	มเทศวรมหินทร มหารามา ธิราช

พระปรมาภิไธยที่ขึ้นต้นด้วย “พระบาทสมเด็จพระ**ปรเมนทรมหามงกุฎ**” และลงท้ายด้วย “**พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**” ดังยกมานี้ สมเด็จพระกระยาดำรงราชานุญาตทรงอธิบายไว้ในเรื่อง “ความทรงจำ” ที่ทรงนิพนธ์ไว้แต่เมื่อกี้ พ.ศ.๒๔๗๖ มีความว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เปลี่ยนแปลคำจารึกพระสุพรรณบัฏจากแบบเก่ามาใช้พระนามเดิมขึ้นตั้งต้นว่า “**สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ**” แทนที่เคยขึ้นต้นว่า “**สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามธิบดี**” อย่างในรัชกาลก่อน ๆ และให้เพิ่มคำสำหรับเรียก

(๑) คัดจากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงธรรมจารณี (อับ บุณยาน) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

(๒) ดูคำประกาศเทวดา บรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๗ ในประกาศพระราชพิธี เล่ม ๓ ครุสภาพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

พระเจ้าแผ่นดินว่า “พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ลงข้างท้ายพระนาม ทั้งนี้เพื่อจะแก้ปัญหาที่เกิดแต่ในรัชกาลที่ ๓ ที่คนทั้งหลายพากันเรียกรัชกาลที่ ๑ ว่า “แผ่นดินตัน” เรียกรัชกาลที่ ๒ ว่า “แผ่นดินกลาง” จนพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรังเกียจว่าเป็นอัปมงคล ถึงกับต้องทรงบัญญัติให้เรียกนามรัชกาลก่อนตามนามพระพุทธรูปซึ่งทรงสร้างอุทิศถวาย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ว่า “แผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ” และ “แผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า”^(๑) ซึ่งทำให้ปัญหาหมดไปได้ในรัชกาลนั้น. แต่ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ ก็เกิดปัญหาขึ้นมาใหม่ว่าจะเรียกรัชกาลที่ ๓ อย่างไร. พระราชดำริเห็นว่าควรจะวางระเบียบการเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินเสียให้เป็นยุติ มิให้เกิดปัญหาได้อีก จึงโปรดให้เปลี่ยนแบบคำจารึกพระสุพรรณบัฏตามที่กล่าวแล้ว กับทรงบัญญัติให้เรียกพระนามสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๓ ว่า “สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว” อนุโลมตามพระนามเดิม “ทับ” ทำนองเดียวกับพระนาม “พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ที่มาจาก “มหามงกุฏ”.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายเพิ่มเติมว่าด้วยคำ “สมเด็จพระ-บรมนทร”^(๒) กับ “สมเด็จพระปรมินทร”^(๓) ที่ให้นำพระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แทนคำ “บรมราชาธิราชรามธิบดี” ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ไว้ด้วยว่า คำว่า “ปรมินทร” นี้ทราบว่าเป็นกระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไว้ว่าควรจะใช้สลับรัชกาลกับคำ “บรมนทร” จึงใช้เป็นแบบต่อมา. ข้อนี้มีผู้ตีความในภายหลังว่าการใช้คำ “ปรมินทร” สลับรัชกาลกับ “บรมนทร” นั้นเป็นแบบให้ใช้ย้อนหลังไปถึงรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ด้วย ถึงกับไปเขียนตำราแนะนำสั่งสอนกันว่า รัชกาลคือ ให้ใช้ปรมินทร รัชกาลคู่ ให้ใช้บรมนทร จนเป็นที่เชื่อถือกันกว้างขวางออกไปมากในบัดนี้. แต่ด้วยผมมิได้เห็นด้วย. ผมมีความเห็นมั่นคงว่าพระราชดำริที่จะทรงวางแบบให้ใช้คำสองคำสลับรัชกาลนั้น ทรงมุ่งหมายเฉพาะให้สลับรัชกาลต่อไปในภายหลัง. หาได้ทรงมุ่งหมายให้ย้อนกลับไปใช้

(๑) นามแท้จริงของพระพุทธรูปจารึกไว้ว่า “พระพุทธรูปยอดฟ้าจุฬาโลกย์” และ “พระพุทธรูปเลิศหล้าสุลาไลย” ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้.

(๒) บรมนทร คือ บรม + อินทร เป็นรูปสันสกฤตแท้ แต่ ปรมินทร เป็นสันสกฤตแบบบาลีคือศัพท์เป็นสันสกฤต แต่วิธินธิ (อะ + อิ เป็น อิ) นั้นเป็นวิธินธิ จะให้เป็นบาลีแท้ต้องเป็น ปรมินท (ปรม + อินท).

กับรัชกาลก่อน ๆ ด้วยไม่ เพราะหาไม่จะทรงถวายพระนามสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช สมเด็จพระบรมชนกนาถ และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชว่า **“สมเด็จพระปรโมรราชามาหากัฏฐิบรมนาถา พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมเด็จพระบรมพงศเชษฐมหาเศวตภูมหาราช พระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสมเด็จพระปรมาทิวรเสฏฐมหาเจษฎาบดินทรฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว”** ด้วยเหตุอันใด มิใช่เพื่อให้เป็นที่ยุติดอกหรือ. หากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งหมายจะให้ใช้คำ **“ปรมินทร ปรเมนทร”** ย้อนต้นขึ้นไป คงจะได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้ทราบชัดเจนดังในรัชกาลที่ ๖ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระบรมราชโองการเฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็น **“สมเด็จพระรามาธิบดี”** ทุก ๆ รัชกาลเป็นแน่. เหตุอีกประการหนึ่งที่ผมกล่าวว่ามันเหล่านั้นตีความพลาดไป ก็เพราะสมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้แต่เพียงสั้น ๆ ผู้อ่านที่ไม่ทันนึกไม่ทันตรวจหลักฐานให้รอบคอบย่อมจับความพลาดไปได้.

ยังมีหลักฐานเรื่องพระปรมาภิไธยในรัชกาลที่ ๔ อีกแห่งหนึ่ง ปรากฏในหนังสือ **“โคลงลิลิตสุภาพ ตำรับพระบรมราชาภิเษก สืบตมระชาชมหาจักรีวงศ์”** ฝีมือพระโอรสเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ มีโคลงสี่สุภาพบทหนึ่งบ่งว่า

“พระปรมานุชิตเชื้อ	ชินนทร์สง ฆะราชเอย
สมเด็จพระปิตุลาองค์	เอกเจ้า
ขนานพระอะภิไธยะมง	คละเทิด ปะฐุมเส
สมเด็จพระจอมเกล้า	กษัตร์แก้วโกสินทร์ฯ”

อ่านโคลงบทนี้แล้ว หลายท่านคงจะจับความได้ว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมาณูชิตชินโรส ทรงคิดผูกพระปรมาภิไธยถวาย. แต่ถ้าอ่านดูให้ชัดอีกชั้นหนึ่งน่าจะเห็นว่าเพียงทรงคิดพระนาม **“สมเด็จพระจอมเกล้า”** อันเป็นจุดสำคัญถวายให้สอดคล้องเข้ากับพระนาม **“มหามงกุฎ”**. สร้อยพระปรมาภิไธยส่วนใหญ่นั้นน่าจะมาจากพระราชดำริแท้ ๆ หรือทรงพระดำริร่วมกัน เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงพระปรีชาเป็นยอดยิ่งทางอักษรศาสตร์ ทั้งทรงเป็น **“นักตั้งชื่อ”** ที่ยิ่งใหญ่หาผู้เสมอเหมือนมิได้. และก่อนจะจบตอน ๒ นี้ อยากรจะสรุปความเรื่องพระปรมาภิไธยที่พระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางไว้เป็น ๓ ข้อดังนี้.

๑. ใช้คำ “สมเด็จพระปรเมนทร” นำพระปรมาภิไธย แทน “สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามธิบดี” ดังในรัชกาลก่อน ๆ.

๒. ตั้งต้นพระปรมาภิไธยด้วยพระนามเดิม เป็นสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฏแล้วลงท้ายด้วยคำที่แปลงมาจากพระนามเดิม ว่า พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อสะดวกแก่การที่คนทั้งปวงจะไม่ต้องออกพระนามตรง ๆ ทั้งจักได้เรียกนามแผ่นดินได้ว่า แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

๓. มีแบบพระปรมาภิไธยทั้งอย่างเต็มก็ตามจารึกในพระสุพรรณบัตรอย่างหนึ่งอย่างมัธยมว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฏ สุธรรมาธิบดีเทพยพงษ์ วงษาดิศวรรคระษัตริย์ วรชัตติยราชนิโครดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” อย่างหนึ่ง^(๑) และอย่างย่อว่า “พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” อีกอย่างหนึ่ง.

อนึ่ง คำ “ปรเมนทร” ที่นำพระปรมาภิไธยนั้น ได้เคยเห็นที่ทรงลงลายพระราชหัตถเลขาว่า “สมเด็จพระปรเมนทร์มหามกุฏ” ก็มี.^(๒) ทำให้คิดว่าอาจมีพระราชประสงค์จะให้ออกเสียงว่า ปอ-ระ-เมน-มหา ก็น่าจะเป็นได้ ต่อมาภายหลังจึงถูกตัดไม้ทันทขาดออก แล้วทำตาม ๆ กันมาจนปัจจุบัน.^(๓)

(๑) คัดจากประกาศพระราชพิธีสารทวายยาว ในหนังสือประกาศการพระราชพิธี เล่ม ๑.

(๒) ดูรูปที่ลงไว้ท้ายข้อเขียนนี้.

(๓) ความคิดเห็นส่วนตัว.

- ๓ -

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรับพระบรมราชาภิเษกครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๑. สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีทรงพระประชวรด้วยโรคพระราชนิพิตในพระราชมณเฑียรสถานรัชกาลที่ ๕ เป็นใจความว่า ครั้งนั้นพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดี ซึ่งทรงได้ยืมนามว่ามีกรมหลวงวงศาธิราชสนิทเป็นหัวหน้า ปรีักษากันคิดพระปรมาภิไธยถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกถึง ๔ พระนาม.^(๑) พระราชพงศาวดารปรากฏความต่อไปว่า "พระนามที่ ๔ นี้ ในสมุดที่พบบ้านแพนภจตุรวัณว่าฉบับนี้ได้ถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกของท่านรักอย่างนี้ดีแล้ว เพราะไม่เสียของเดิม."^(๒) แต่ก่อนจะได้ใช้ให้พระปรมาภิไธยเป็นทางราชการ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีทรงพระประชวรด้วยโรคพระราชนิพิตในพระราชมณเฑียรสถานรัชกาลที่ ๕ ได้ยืมนามว่าโปรดให้ส่งไปถวายสมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว สา) วัดราชประดิษฐ เวลานั้นยังเป็นที่พระศาสนาโสภณ ขอให้ตรวจแก้ไข ด้วยท่านเป็นผู้รักษา มณฑลเทศาภิบาล และเป็นศิษย์ที่ราบพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มั่นคง." ที่สุดจึงสำเร็จเป็น

**“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฏ บรมราช-
รัตนราชรังสฤษฎิ์ วรุตมพงศบริพัตร รัชกาลที่ ๕ รัชชดิยราชนิกรอดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราช
สังกาศ อุโกโตสุชาติสังสุทธิเคราหณี จักรีบรมนาถ อดิศวรราชรามวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิต**

(๑) ขอให้ดูในพระราชพงศาวดาร “ รัชกาลที่ ๕ ” ซึ่งคัดมาลงไว้ครบถ้วน

(๒) ตามแบบแผนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อรรถกถาอุทฺตมปุณฺณสํย บรมพาดุลย์กฤษฎาภินินหาร สุภาธิการรังสฤษดิ์ ธีญญลักษณวิจิตร
 โสภาคยสรพรพงค์ มหาชนโตมางค์ประนต บาทบงกชยุคล ประสิทธิ์สรพรพศุภผลอุดม
 บรมสุขุมาลย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทพเวศรานุรักษ์
 วิสิษฐศักดิ์สมญา พินิตประชานาถ เปรมกระมลขัติยราชประยูร มูลมุขมาตยาภิรมย์
 บรมกฤษฎาภินินหาร บริบูรณ์คุณสารสยามาทินครวรดเมกราชดิลก มหาปรีวารนายก
 อนันต มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทร อเนกชนนิกสรโสมสรสมมติ ประสิทธิ์
 วรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปดลเศวตฉัตรดาดฉัตร สิริรัตนโปกษณมหาบรม
 ราชากิษะกาภิสิต สรรพศทศิวิชัยชัย สกลมโหสรวิมมหาสามินทร์ มเหศวรมหินทรมหา
 รามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวศัย พุทธาภิไธยรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์อรรถ
 นครธาธิปติ เมตตากฤษณาสีตลหฤทัย อโนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหาธิราชธิบดินทร์
 ประมินทร์ธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว."

ที่ยกมานี้ ได้จากคำกราบบังคมทูลของพระยาศรีสุนทรโวหาร (พิง) เบิก
 ข้าราชการในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก. ...จุดในที่อื่น คือในการพระราชพิธีสถาปนา
 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ในเวลาใกล้เคียงกัน มีความต่างกันไปสองแห่งดังนี้

พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๕ ประกาศสถาปนากรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ
อดิศวรราชรามวงษ์กูร - **มหามกุฏราชรามวงษ์กูร**
 มูลมุขมาตยาภิรมย์ **บรมกฤษฎาภินินหาร** - มูลมุขมาตยาภิรมย์ **อุดมเดชาธิการ**

พิจารณาดูน่าจะเป็นอย่างประกาศสถาปนา ฯ เพราะ "มหามกุฏราชรามวงษ์กูร"
 ได้ความตรงกว่า "อดิศวรราชรามวงษ์กูร" และ "อุดมเดชาธิการ" เข้าเค้ากว่า "บรม
 กฤษฎาภินินหาร" ด้วยวรรคก่อนมี "บูรพาดุลย์กฤษฎาภินินหาร" มาแห่งหนึ่งแล้วจะซ้ำกันสองหน.

ต่อมาเมื่อทำพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒ ในที่ พ.ศ. ๒๔๑๖ ภายหลังลาพระ
 ผนวชแล้ว จึงได้แก่พระปรมาภิไธยใหม่ ให้ลงท้ายว่า "พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้อ่านหนังสือเรื่องสวนกุหลาบ ของ ส.พลายน้อย^(๑) ได้ความ
 พิสดารออกไปอีกมาก. ท่านผู้เขียน คือคุณสมบัติ พลายน้อย ยกเอาพระราชนิพนธ์ใน

(๑) ดูหนังสือศิลาวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ สวนกุหลาบ สำนักงานการศึกษาลดสมัยใหม่ในกรุงสยาม
 ส.พลายน้อย เขียน พิมพ์ครั้งแรกเมื่อสิงหาคม ๒๕๓๕

รัชกาลที่ ๕ ในเรื่องพระราชกฤษฎีกาสนธิตั้งเมื่อครั้งบรมราชาภิเษก มาลงไว้ว่า

“ส่วนพระนามพระเจ้าแผ่นดินซึ่งจะตั้งใหม่นั้นแล้ว ท่านผู้บัญชาการก็ไม่เข้าใจ พระราชดำริพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ชานานามเอานามเจ้าแผ่นดินลงเป็นนามแผ่นดินว่า **พระบาทสมเด็จพระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว** เหมือนเป็ดปากไม่ให้คนเรียก คนทั้งปวงก็เรียกแต่ในหลวง ๆ ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรเกล้าที่เป็นเกษเกล้า ผ่านเกล้า เพ็ช้เจ้อไปบ้างก็มี

“หนังสือราชการซึ่งเคยออกพระนาม ว่าพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานู พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นมาถึงแผ่นดินปัจจุบันนี้ต้องเรียกว่า **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว** ครั้นทีหลังจะเป็นใครเมื่อออกชื่อช่าสองหนสามหนขึ้นก่อนก็ไม่ทราบ แต่เห็นจะเป็นพระยาศรีสุนทรโวหารพิภ เพราะตาแก่ถูกกล่าวด้วยเรื่องนี้อยู่ไม่ขาด ไปตัดข้างท้ายยกเลิกเสียเรียกแต่ว่า **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว** ตั้งแต่ปรมินทรถึงอลงกรณ์นั้นดีแล้ว แปลได้ตลอดแต่เกล้าขึ้นมะนั้นไม่รู้จะแปลว่าอะไร

การเรื่องที่ว่าด้วยชื่อ เพราะผู้บัญชาการไม่ทราบเรื่องนี้ ต่อมาผู้ซึ่งแต่งหนังสือเรื่องนี้ได้ได้ทานถุ่มเถียงการอันนี้กับพระยาศรีสุนทรโวหารพิภ แกกัเถียงว่าแก่ทราบการขัดหมดตลอด แต่พูดไม่ขึ้น แล้วยังแจ้งความต่อไปว่า ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระประชวรหนักใกล้จักเสด็จสวรรคต ได้มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งแกไว้ ว่าพระนามเจ้าแผ่นดินต่อไปนี้ ระวังอย่าให้เป็นปรเมศได้ให้จดหมายลงไว้ว่า **ปรมินทร** กับคำที่ว่า**ออกโตสุชาติสังสุทธเคราะห์**นั้น ใช้ได้เหมือนกับพระองค์ท่าน ให้คงอยู่ตามเดิม แต่ถ้าพระมรดาไม่ได้เป็นเจ้าอย่าให้ใช้ กับคำที่ว่า**สยามาทีโลกยติลก**นั้น ดูเพ็ช้เจ้อมากไป ให้แก่แต่เพียงว่า**สยามาทินครวรรตเมกราชติลก** นอกนั้นก็ให้คงอยู่ตามเดิม เปลี่ยนแต่คุณวิเศษของเจ้าแผ่นดินตามควร”

“เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสสั่งพระยาศรีสุนทรโวหารด้วยเรื่องพระนามพระเจ้าแผ่นดินดังนั้นแล้ว ได้ทรงพระปรารภต่อไปว่า พระนามจอมเกล้านี้เป็นคำสูงแลไพเราะ สมควรกับที่เป็นพระนามพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าคน**วันอังคาร**ได้เป็น**จอมเกล้า** พระองค์ท่านเอง**วันพฤหัสบดีเป็นผ่านเกล้า**” จะดีกว่าเป็นจอมเกล้า แต่การ

(๑) อักษร “จ” เป็นอักษรสำหรับวันอังคาร, อักษร “พ” เป็นอักษรสำหรับวันพฤหัสบดี.

ล่วงเลยมาเสียแล้ว ไม่รู้ที่จะทำอะไรได้ คิดว่าจะเปลี่ยนมานานแล้วแต่ไม่มีช่อง ถ้าคิดเปลี่ยนให้เสียได้เมื่อตายแล้วก็ดี หรือจะไม่เปลี่ยน ให้เป็นจอมเกล้าซ้ำสองคนก็จะเป็นไร นักหนา ได้ทรงรับสั่งบ่นว่าเสียตาย ขอให้เกินดังนั้นได้จะดีอยู่หลายองค์ พระยาศรีสุนทร ไม่อาจพูดขึ้นได้ก็นิ่งเลยไป”

“ครั้นมาภายหลังผู้แต่งหนังสือนี้ ได้ร้องปรึกษาใต้ทานกับท่านผู้ใหญ่ที่เป็นเจ้าของธรรมเนียม คือกรมหลวงวงษาธิราชสนิท แลเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี ท่านทั้งสองเห็นชอบด้วยควรจะต้องนามแผ่นดินใหม่ จึงได้ทูลปรึกษา **กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์** ท่านจึงชานานนามแผ่นดินมาว่า **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เมื่อคนทั้งปวง จะไม่รู้ว่าเป็นพระจอมเกล้าองค์ไหน จึงได้เติมจุลลงข้างหน้า ให้รู้ว่าเป็นพระจอมเกล้าน้อย พระจอมเกล้าใหญ่”

“แลนามอันนี้ได้ปรึกษาด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แลสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ก็เห็นชอบพร้อมกัน จึงได้ตั้งกำหนดเปลี่ยน**นามแผ่นดิน**ว่า พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ในวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ประกาเบมจศก (ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๖) จึงได้ใช้สืบมาจนบัดนี้”

ส่วนพระปรมาภิไธยอย่างมัธยมนั้น ขอคัดจากประกาศสังเวทเวทดา รัชกาลที่ ๕ ที่พิมพ์ในหนังสือประกาศพระราชพิธี ภาค ๒ มาให้ทราบดังนี้.

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามกุฏ บุรุษยรัตนราชรังวิษณุ วุฒมพงษบริพัตร วรชดิยราชนิโครดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”.

- ๔ -

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล วรจักรบรมนาถ ออกรวมมหาบุรุษบรมนาถราชูปถัมภ์ ประชานารถมหาสมมตวงษ์ อติคัยพงษวิมลรัตน วรชัตติยราชนิกรโธดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะห์ณี จักรีบรมนารถ จุฬาลงกรณ์-ราชวรางกูร บรมมกุฏนเรนทร์สูรสันตติวงษวิสิษฐ สุสาธิตบุรพาธิการ อุดลยภษาภินิหาร อติเรกบุญฤทธิ์ ธัญลักษณ์วิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตตะมางคประณต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอุดมบรมสุขุมालย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษสรพหุเวศรานุรักษ์ บูริมศักดิ์สมญา เทพทวารวดี ศรีมหาบุรุษสุดสมบัติ เสนาง-คนิกรรัตนอัศวโกศล ประพนธ์ปรีชาภัทสมาจาร บริบูรณ์คุณसारสยามาทินครวรดเมกราชดิลก มหาปรีวารนายกอนันต มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษศิรินคร บรมชนกาดิศรสมมต ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตรราดฉัตร ศิริรัตนโอบปลัษณมหาบรมราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิชาติไชย สกลมหิศจักรียมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาราชาวโรดม บรมนารถชาติอชาวาไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อุดลยศักดิ์อรรคนเรศรามาริบัติ เมตตากรุณาสีลลพไทย อโนปไมยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนท์ ปรเมนทรรวมิกมหาราชาราชราช บรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.” “

พระปรมาภิไธยยกย่องมีชัยว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร อธิบดีประชาเนตรมหาสมมตวงษ์ อธิบดียพงษ์วิมลรัตน วรชัตติยราชนิกรโธม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถพินิต พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”^(๑) และอย่างสังเขปว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”.

พระปรมาภิไธยทั้งนี้ พลโท ดำเนียร เลขะกุล ได้ค้นหลักฐานจากที่หลายแห่ง ประมวลมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “สารานุกรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” เล่ม ๑ ตอนที่ว่าด้วย “พระบรมนามาภิไธยเมื่อเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ” มีเนื้อความสรุปได้ว่า เมื่อก่อนงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก มีการประชุมพระบรมวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ (มีสมเด็จพระยามหาวงศ์วิโรภากร และ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เป็นต้น) เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๕๓. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่เมื่อยังเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ประทับเป็นประธาน ปรีักษากันด้วยเรื่องที่จะจัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในการประชุมนั้น เชื่อได้เป็นแน่ว่าจะได้ปรึกษาเรื่องการผูกพระปรมาภิไธยที่จะถวายใหม่ด้วย อยากจะขอให้ผู้สนใจติดตามศึกษาจากสารานุกรมที่กล่าวแล้ว จะได้รับความรู้ที่มีค่ามาก

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติรับพระบรมราชาภิเษกเฉลิมพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๓. ภายหลังนั้น ๖ ปีมีการเฉลิมพระปรมาภิไธยใหม่เป็น “พระบาทสมเด็จพระปรมาธิปัตย์ศรีสินทรมหาอานันทมหิดล พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.” เรื่องราวตอนนี้มีปรากฏชัดโดยละเอียดในประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย ซึ่งลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๓ หน้า ๒๑๒-๒๑๓ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๙. จึงขอคัดมาลงไว้ให้ทราบดังนี้.

ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย

**ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตภาค ๒๔๕๙ พรรษา ปัตยุบัน กาล นาค
สังวัจจร พุทธจิกายนมาส เอกาทศมสุรทิน โสรวาร โดยกาลกำหนด** ^(๒)

(๑) คัดจากประกาศพระราชพิธีฉัตรมงคลรายแฉกโคลงสาม ในหนังสือประกาศการพระราชพิธีเล่ม ๑.

(๒) วันเสาร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๕๙.

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ฯลฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^(๑)

เสด็จออก ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท บรมราชพิमान โดยสถานอุตตรางิมุข ประทับเหนือพระราชบัลลังก์นำพระแท่นมณังศิลาบาต ณ ภายใต้พระนพปดลมหาเศวตฉัตรศิริรัชธารัง พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แลเสนาอำมาตย์ราชเสวก เผ้าทูลฉลองรัฐีพระบาททรงกษยกุล โดยกำหนดฐานานุศักดิ์เป็นมหาจตุรวรรคสันนิบาต ในการพระราชพิธีฉัตรมงคลนักขัตวาร

จึงมีพระบรมราชโองการ มาณพระสุรสิงหนาท ดำรัสเหนือเกล้าฯ ว่า พระบรมวงศานุวงศ์ และท่านเสนาบดีมนตรีมุขทุกกระทรวงทบวงการ ทั้งฝ่ายทหารแลพลเรือน ได้พร้อมกันมอบฉันทานุมัติถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงษ์รเดช ทรงนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ครั้นสมัยกรุงพระมหานครศรีอยุธยาโบราณนั้น เมื่อสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีผู้ครองนครอุทองโบราณได้ทรงสถาปนากรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหานครขึ้น แล้วเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระรามาธิบดีเป็นประถมบรมกษัตริย์สืบมา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาเป็นพระมหานครขึ้นแล้ว ได้เสด็จเสวยไอสุริยสมบัติผ่านสยามรัฐมณฑล ก็ได้ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ฯลฯ เป็นประถมบรมกษัตริย์ในพระมหาจักรีบรมราชวงศ์สืบมาจนกาลบัดนี้ จึงเห็นด้วยเกล้าฯ พร้อมกันว่า พระนามสมเด็จพระรามาธิบดีนั้นเป็นพระนามมงคลปรมาภิไธยอันประเสริฐ และมีเป็นสร้อยอยู่ในพระสุพรรณบัฏแล้ว ทั้งประกอบเป็นพระราชศิริกับนามพระมหाराชธานีด้วย สมควรจะประดิษฐานพระนามนี้ไว้ให้เป็นใหญ่ในพระราชประเพณี ให้เป็นที่เจริญพระราชศิริสวัสดิพิพัฒจักรกาล จึงพร้อมกันขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาศกราบบังคมทูล ขอพระราชทานเฉลิมพระนามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระปรมาภิไธยสมเด็จพระรามาธิบดี นำพระนามเดิม แทนคำว่าสมเด็จพระปรเมนทร เพื่อเจริญพระราชชาติกฤตภาณินหาร ให้พระบรมราชมหาจักรีวงศ์ดำรงมโหสิริยสมบัติเป็นอิศราธิปไตยในสยามรัฐสีมา โดยสถาพรพัฒนาการ เป็นอนันตยุทธสาธาณชั้วฟ้าแลดิน ดังนี้

(๑) ต้นฉบับลงพระปรมาภิไธยอย่างเดิมที่ปรากฏข้างต้น.

เมื่อได้ทรงพระราชวิจารณ์ด้วยพระญาณอันสุขุมโดยรอบคอบแล้วทรงพระราชดำริห์เห็นชอบด้วยกับความดำริห์ของพระบรมวงศานุวงศ์ แลท่านเสนาบดี ดังที่ได้กราบบังคมทูลมานั้น

อนึ่งทรงพระราชดำริห์ว่า เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาโบราณ สมัยสมเด็จพระเจ้ารามเมืองอุทองได้ผ่านพิภพสยามประเทศมณฑลเป็นประณมบรมกระษัตริย์ทรงพระนามว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แล้ว ก็นำที่สมเด็จพระราชาธิบดี ซึ่งสืบราชสมบัติต่อลงมา จะทรงพระนามว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ที่ ๓ ตามลำดับ แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุที่สมเด็จพระราชาธิราชซึ่งสืบราชสมบัติต่อแต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ต่อมานั้น หาได้สืบสันตติวงศ์โดยตรงเป็นลำดับกันมาไม่ ส่วนในพระบรมราชวงศ์มหาจักรีนี้ จำเดิมแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้เสวยราชสมบัติเป็นประณมบรมกระษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์นี้แล้ว ต่อแต่นั้นมาก็ได้สืบสันตติวงศ์โดยตรงลงมาจนบัดนี้นั้น หาได้มีการยกย่องผันแปรอย่างใดไม่ ทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๒ แลที่ ๓ ก็ได้ทรงพระนามสมเด็จพระรามาธิบดีต่อเนื่องกันมา พึงมาเปลี่ยนพระราชประเพณีใช้คำอื่นนำพระนามเมื่อในรัชกาลที่ ๔ อาไศรยเหตุนี้ จึงควรเฉลิมพระปรมาภิไธยให้ทรงพระนามสมเด็จพระรามาธิบดีทุกรัชกาลด้วย

จึงมีพระบรมราชโองการมานพระสุรสิงหนาท ดำรัสสั่งให้เฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงรัตนโกสินทร์ดังนี้

รัชกาลที่ ๑ พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ฤา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

รัชกาลที่ ๒ พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาอัครสุนทร พระพุทธเลิศหล้านภาไลย ฤา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

รัชกาลที่ ๓ พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาเจษฎาธิบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ฤา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓

รัชกาลที่ ๔ พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฤา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔

รัชกาลที่ ๕ พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฤา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕

รัชกาลปัตยุบัน พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีรัชกาลปัตยุบัน

ส่วนพระปรมาภิไธยอย่างเต็มๆ แลอย่างมัธยมนั้น ให้ต่อสร้อยพระนามลงตามแบบที่เคยใช้มาทุก ๆ รัชกาล

อนึ่งสมเด็จพระราชาธิราชซึ่งสืบสันตติบรมราชมหাজักรวงศ์ต่อไปนั้น ก็ให้ทรงพระปรมาภิไธย สมเด็จพระรามาธิบดีเป็นอาทิ โดยนัยะพระราชประเพณีนี้ เป็นลำดับไปตราบเท่ากัลปาวสานเทอญ.

- ๕ -

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในพระบรมมหาราชวัง เมื่อคืนวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘^(๑) สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา เสด็จผ่านพิภพสืบสนองพระองค์สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน และรับพระบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ มีพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ ซึ่งคัดมาจากราชกิจจานุเบกษา ว่า

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก มหันทเดชนดิลกรามาธิบดี เทพยปรียมหาราชาธิราชรวังศ อสัมภินพงศ์พีระกษัตริ บวรรัตนราชนิโครดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุกโตสุชาติสำคัญคราหนณี^(๒) จักรีบรมนาถ จุฬาลงกรณราชวรังกูร มหามกุฏวงศวิรุสุธิษฐุ ราชธรรมทศพิธอดักฤษฏินิบุณ อดุลยกฤษฏาภินิรัหาร บวรพาธิการสุสาธิต ธันยลักษณ์วิจิตรเสาวภาคยสรรพางค์ มหาชนโตมามกมานท สนิมตสมันตสภาคม บรมราชสมภาร ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณ อดูลยศักดิ์เดชสรรพเทเวศปரியานุรักษ์ มงคลลักษณ์เนมาห้วย สุโขทัยธรรมราชา อภินาวาศิลปศึกษาเดชนาวุร วิชยยุทธศาสตร์โกศล วิมลนรยพินิต สุจริตสมาจาร ภัทรภิชญาณประติภาณสุนทร

(๑) นับอย่างสากลเป็นวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน เพราะเลยเที่ยงคืนไปแล้ว แต่นับกันสืบมาอย่างไทยว่าเป็นวันที่ ๒๕ ผิดกับวันสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคตในคืนวันที่ ๒๖ ตุลาคมหลังเวลาเที่ยงคืนนั้น นับกันตามเวลาสากลว่าเป็นวันที่ ๒๓ ตุลาคม มาแต่ต้นหาได้นับอย่างไทยไม่

(๒) น่าจะเป็น สัตุทธคราหนณี แต่ราชกิจจานุเบกษาพิมพ์ไว้ดังนั้น.

ประวรศาสโนปสดมภก มุลมุขมาตยวรนายกมหาเสนาณี สราชนาวีพยุหโยธโทยมจร
 บรมเชษฐโสทรสมมต เอกราชยยศสริคม บรมราชสมบัติ นพปฏลเศวตฉัตรดิฉัตรศรี
 รัตโนปลัษณมหาบรมราชาภิเศกาภิศักดิ์ สรรพศทศทิวชิตเดโชไชย สกลมไหศวรมหา
 สวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาราชวโรดม บรมนาถชาติอาชัญยาศรัย พุทธา
 ทิไตรรัตนศรณารักษ์ วิศิษฎศักดิ์อัครนเรศวรวิบัติ เมตตากฤณาศีตลหฤทัย โอนโปไมย
 บุนนการ สกลไพศาลมหารัษฎาริบดีนทร ประมินทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถ
 บพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.^(๑)

พระปรมาภิไธยอย่างมัธยมว่า) “พระบาทสมเด็จพระประมินทรมหาประชาธิปก
 มหันตเดชนดิกลรามาริบดี เทพยปรียมหาราชรวรงค์ อสัมภินพงศพีระกษัตริ นุสรรัตน
 ราชนิกรโธดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ ประมินทรธรรมิกมหาราชาธิราช
 บรมนาถบพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.”

พระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า “พระบาทสมเด็จพระประมินทรมหาประชาธิปก
 พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” และ “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.”

ผู้อ่านคงสังเกตเห็นจากพระปรมาภิไธยอย่างเต็มทีนั้นได้ว่า ใช้ศัพท์แสงลึกซึ้งยิ่ง
 ไปกว่าพระปรมาภิไธยในรัชกาลก่อน ๆ โดยเฉพาะนำศัพท์สันสกฤตมาใช้หนาตา. แม้
 ศัพท์ที่เคยใช้เคยเขียนอย่างไทย ๆ ก็ปรับให้เข้ารูปสันสกฤตโดยมาก เช่น ราชธรรมทศพิช
 ุทธ์กฤษณินุณ วิรสูริชชรุ กฤษฏาภิเน็รหาร วิมลนรยพินิต ประดิทานสุนทร ประ
 วรศาสโนปสดมภก บรมราชาภิเศกาภิศักดิ์ พุทธาทิไตรศรณารักษ์ โอนโปไมยบุนนการ
 มหารัษฎาริบดีนทร เป็นต้นอย่าง. นี้แสดงให้เห็นว่านักปราชญ์ราชบัณฑิตในสมัยรัชกาลที่
 ๖ ต่อรัชกาลที่ ๗ นั้น นอกจากท่านคึกกะภาษาบาลีแตกฉานแล้ว ยังได้ศึกษาภาษา
 สันสกฤตกันอย่างจริงจังด้วย จึงสามารถเลือกสรรศัพท์มาผูกเป็นพระปรมาภิไธยถวายได้
 อย่างวิเศษ ดัง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงปรารภไว้ในลิลิต
 ดำริบพระบรมราชาภิเศก สัปตมะราชมหาจักรีวงศ์ว่า

(๑) คัดจากราชกิจจานุเบกษาพิเศษ พระราชพิธีบรมราชาภิเศก เฉลิมพระวราชสมณเฑียร ณ วันที่ ๒๕
 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘.

“ ปรมินทร์นพินทรราชเข้ม	คุณะพิท ย่าพ้อ
อุภัยะปักษ์จักรีชีพิตินท์	ศักดิ์ฟ้า
สมถวายอะภีโรยลิขิต	สุพรรณบัฏ บวงเอย
หายากนำฝากหล้า	ระลึกล้วนยวนสม เสน่ญแล”.

ข้อที่คงสังเกตเห็นอีกอย่างหนึ่งก็คือพระปรมาภิไธยหาได้ขึ้นต้นด้วย **พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี** ตามประกาศพระบรมราชโองการในรัชกาลที่ ๖ (ตามที่ท่านอ่านทราบในท้ายตอน ๔ แล้ว) ไม่ หากขึ้นต้นด้วย **พระบาทสมเด็จพระปรมินทร์** ตามแบบแผนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติ เติญคำ **รามาริบัติ** ไปไว้วรรคที่ ๓ ให้เป็น **พระบาทสมเด็จพระปรมินทร์มหาชะชิปา มหันตเดชนดิลกรามาริบัติ** ฯลฯ การที่กลับมาทำตามแบบเดิมนี่ จะเป็นไปแต่เมพระราชนิยมเฉพาะพระองค์เฉพาะรัชกาลอย่างที่ได้ยินพูดกันหรือไม่ ก็ไม่ทราบแน่ เพราะยังไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานเอกสารใดๆ ที่พิมพ์ออกมาให้ยกขึ้นอ้างได้ หรือมีฉะนั้นนั้นก็อาจเป็นด้วยพระราชวงศ์ผู้ใหญ่พระองค์ใดพระองค์หนึ่งที่ทรงมีส่วนในการคิดพระปรมาภิไธย จะได้กราบบังคมทูลแนะนำ ด้วยว่าพระบรมวงศ์ที่ทรงเป็นหลักในแผ่นดินครั้งนั้น ล้วนเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์

เรื่องการคิดผูกพระปรมาภิไธยถวาย อาจหาหลักฐานดูได้อีกแห่งหนึ่งคือในลิลิตตำรับพระบรมราชาภิเษก สัปตมฆะเซมหาลัจฉีวงศ์ ซึ่งขอคัดมาให้ดูดังนี้

“ จอมขีสังฆะราชเจ้า	จักรีธา^(๑)
พร้อมพระชัตติยะมะหา	มาตย์ผู้
เป็รื่องปราชญ์ราชะสมญา	ขนานเท็ด ถวายเอย
ตามราชประเพณีกู่	เกียรติ์เรื่องประเทืองสยาม
องค์ประธานันนพระเจ้า	บรมวงค์ สนิทธาน
กรมะพระสวัสดิวัฒน์^(๒)คง	แกริ้ว
คุณะจริตพิทยามง	คละประพฤดี พระนา
สมเชิดเจติวิจักขณ์กู่	เกียรติ์พินยีนไผท

(๑) หมอ กิ่งลมแต่งพระสังฆะราชเจ้า จอมทูลบทนิพนธ์สังฆะราชพิท

(๒) สภาสังฆราช สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัฒนวิจักขณ์ ในรัชกาลที่ ๖

ภิโรยูปกรณโกษัตรเจ้า
แต่ชูดอยุทธยาภิญ
สมเด็จปรเมนทร์มะหินทร์
พี่น้องตีตะจารีตโน้น

เจิงระบิน มารา
โญตมโฝพัน
มะหามะกุฎ ะราชพ่อ
ประณีตสร้านเสนาอมา

อ่านอย่างเพ่งพิงแล้ว คงได้ความชัด เพียงพอจะใช้เป็นข้อสนับสนุนข้อ
สันนิษฐานของฉะในวรรคก่อนได้. ท่านผู้ใดทราบเรื่องแน่นอนอยู่ หรือมีโอกาสค้นหา
หลักฐานรายละเอียดไว้ได้ กรุณาอธิบายเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ด้วยจะได้ประโยชน์ยิ่ง.

- ๖ -

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองสองปีเศษ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จประทับที่ประเทศอังกฤษ มีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เข้ามายังรัฐบาล ทรงบอกสละราชสมบัติและพระราชสิทธิที่จะทรงสมมตพระราชวงศ์พระองค์หนึ่งพระองค์ใดให้เป็นรัชทายาท. สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม แสดงความเห็นชอบในการจะอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นทรงราชสิบราชสันตติวงศ์ แล้ววันนั้นเองคณะรัฐมนตรีมีโทรเลขไปอัญเชิญเสด็จให้ขึ้นทรงราชย์ตั้งแต่วันและเวลาที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ.^(๑) พร้อมกันนั้น นายกรัฐมนตรีก็ออกประกาศให้ทราบทั่วกันว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ได้ขึ้นทรงราชย์สิบราชสันตติวงศ์ตั้งแต่วันเวลาที่ว่านี้เป็นต้นไป.”^(๒)

ประกาศนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ออกมาได้สามสัปดาห์ก็มีเสียงทักท้วง. รายสำคัญเป็นข้าราชการกองข้าหลวงใหญ่ในกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนั่นเอง. ท่านผู้นั้น^(๓) ทำบันทึกเสนอความเห็นขึ้นมาตามลำดับชั้นจนถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี^(๔) มีความสำคัญว่า “การใช้คำนำ (พระวรวงศ์เธอ) นั้น เข้าใจว่ามีความมุ่งหมายลำดับชั้นพระราชวงศ์โดยลำดับ

(๑) ขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุยังไม่เต็ม ๑๐ พรรษา ประทับที่ศึกษาวิชสามัญ ณ ประเทศสวิส.

(๒) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ ตอนที่ ๖๑ หน้า ๑๓๓๐-๑๓๓๑ วันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๗๗.

(๓) ชูบรจรงสารวินิจฉัย (สวัสดิ์ แสงนาค)

(๔) พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์.

จากพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขอยู่ศูนย์กลาง ตามเรื่องในประกาศตั้งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๗ ทรงสละราชสมบัติ จึงสภาได้เลือกและลงมติแต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขึ้นภายหลังที่พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๗ ได้ขาดจากประมุขคือศูนย์กลางแล้ว ไม่นำใช้คำ**พระวรวงศ์เธอ** เพราะเป็นคำนำที่ลำดับจากพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ หากจะเติมไว้ข้างหลังต่อจากพระนามว่าเป็นพระวรวงศ์เธอของพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๗ ก็ดูจะตรงหรือใกล้เคียงกับความจริงมากกว่า." นอกเหนือจากนั้น หัวหน้ากองข้าหลวงใหญ่" ยังบันทึกเพิ่มเติมความเห็นลงด้วยว่า "นอกจากไม่นำใช้คำ**พระวรวงศ์เธอ**แล้ว ก็ไม่น่าจะมีคำ**พระองค์เจ้า**ในพระนามด้วย." คำทักท้วงนี้มีผล" และเมื่อนำเข้าพิจารณาในคณะรัฐมนตรีแล้ว ก็ปรากฏว่าทางราชการใช้ "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล" เป็นพระปรมาภิไธยมาจนตลอดรัชกาล.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ เสด็จดำรงราชย์ได้ยังไม่ถ้วน ๑๒ ปี ก็เสด็จสวรรคตอย่างฉับพลันโดยไม่มีใครจะคิดคาดฝัน เมื่อเช้าวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ในระหว่างเสด็จฯ นวัตกรรมนครครั้งที่สอง ยังหาทันได้รับพระบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ตามขัตติยราชประเพณีไม่. ภายหลังเสด็จสวรรคตแล้วสองเดือนจึงได้มีประกาศพระบรมราชโองการเฉลิมพระปรมาภิไธย โดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ออกเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ค.ศ. นั้น ดังจะขอคัดจากราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ ๕๔ เล่ม ๖๓ วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๙ หน้า ๔๓๕-๔๔๓ มาลงไว้ให้ทราบดังนี้.

ประกาศ

เฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อานันทมหิดล

.....

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๑) พระศรีวรวโรหาร (สมบุญ อมตรัตน์)

(๒) ตามเอกสารของกองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร

(ตามประกาศประธานรัฐสภา

ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙)

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

พระยามานวราชเสวี

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชอนุสรณ์คำนึงถึงสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งได้ดวงเสด็จสวรรคตเสียแต่ก่อนได้ประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามราชประเพณีที่สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชแห่งประเทศไทยได้ทรงปฏิบัติมาในรัชสมัยก่อนๆ ถ้าหากวิปโยคทุกข์อันมีมาแต่เหตุแห่งการสวรรคตนี้มิได้เกิดขึ้น ก็คงจะได้ประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโอกาสอันควรเหมือนกัน เพราะทางราชการได้ดำริเรื่องนี้เป็นการตระเตรียมไว้แล้ว

แต่ถึงแม้โอกาสที่จะได้ประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกต้องศูนย์สิ้นด้วยเหตุอันเต็มไปด้วยความเศร้าสลดแล้วก็ดี ก็ยังมีการบางอย่างซึ่งพอจะปฏิบัติสนองพระเดชพระคุณให้เป็นการเฉลิมพระบรมชติยราชอิสริยยศสมพระเกียรติได้ เช่นการเฉลิมพระปรมาภิไธยเป็นต้น ซึ่งตามโบราณราชประเพณี และในสมัยพระนครรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๑ เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๒ เป็นสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๓ เป็นสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ยังมีการถวายราชกกุธภัณฑ์บางอย่างองค์อันจะพึงถวายได้ เช่น นพปฎลเศวตฉัตร ซึ่งเมื่อถวายแล้วจะได้กางกั้นพระบรมศพและพระบรมอัฐิต่อไปราชประเพณีถวายฉัตรแต่พระศพนี้เคยมีแบบอย่างมาแล้วเมื่อในรัชชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนฉัตร ๔ ชั้น เป็นฉัตร ๗ ชั้น กางกั้นพระโกศทรงพระศพสมเด็จพระบรมราชาตามหทัยกาเธอ กรมพระยาสุดาร์ดีนราชประยูร และในรัชชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้เปลี่ยนฉัตรพระโกศพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจากฉัตรตาดเป็นพระเศวตฉัตร

อนึ่ง ความเป็นที่ปรากฏแจ้งว่า สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงเป็นสมเด็จพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รักและเคารพของอเนกนิกรชน ฉะนั้น ถ้าได้ประกอบการบางอย่างดุษฎีที่กล่าวมาข้างต้นนี้สนองพระเดชพระคุณตามกรณีที่จะพึงปฏิบัติได้แล้ว ทรงหวังพระราชหฤทัยว่าจะเป็นที่ต้องใจของบรรดาพสกนิกรไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ตามที่ทรงตระหนักพระราชหฤทัยในความจงรักภักดีอันเป็นสัมมาจริยาวัตรอยู่ดีแล้ว

ด้วยประการฉะนี้ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงได้เชิญกระแสพระราชปรารภปรึกษาคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้ลงมติเห็นชอบด้วยเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจะดำเนินการตามนัยแห่งกระแสพระราชปรารภนั้น

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จึงให้ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิมลรามธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย”

ให้เจ้าพนักงานพระราชพิธีจัดนพภูลเศวตฉัตรกางกั้นถวายสืบไป

ขอให้พระเกียรติคุณวิบุลยศปรากฏในสากลโลก จิรัฏฐิติกาลตลอดชั่วกัลปาวสาน เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นปีที่ ๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ปรีดี พนมยงค์

นายกรัฐมนตรี

อยากจะให้ผู้อ่านตั้งข้อสังเกต พระปรมาภิไธยที่ถวายใหม่นี้ หากใช้พระปรมาภิไธยอย่างเต็มที่ตามโบราณราชประเพณีไม่ หากเป็นพระปรมาภิไธยสั้นๆ พออนุโลมเรียกได้ว่าเป็นอย่างมัธยม ที่ไม่มีคำใดแสดงพระคุณสมบัติพิเศษต่างๆ ในพระองค์เลย นอกจากคำว่า “วิมล” ทั้งหาได้จารึกลงพระสุพรรณบัฏถวายแต่ประการใดไม่. ประคตพระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์กิติ พระนามเจ้านายที่ได้รับสถาปนาเฉลิมพระนามกิติ หรือแม้ นามสมเด็จพระราชาคณะกิติ ย่อมมีพระนามหรือนาม ที่มีคำประกอบแสดงคุณลักษณะ

พิเศษยาวหลายวรรค จารึกลงสุพรรณบัฏทั้งสิ้น. จะเป็นด้วยเหตุอันใดก็ไม่อาจกล่าว
 วิจัยได้ว่า โฉนดพระปรมาภิไธยที่ผูกขึ้นถวายในคราวนั้น จึงมิได้จารึกลงพระสุพรรณบัฏ
 ทั้งไม่มีคำตกแต่งแสดงพระเกียรติคุณตามแบบแผน จนหลังสิ้นเสียยิ่งกว่านามสมเด็จพระ
 ราชาคณะและพระราชาคณะชั้นสูงๆ^(๑) เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ก็มีได้ทอดถวาย เพียง
 แต่ยกพระนพปฎลเศวตฉัตรขึ้นกางกั้นเหนือพระบรมโกศอย่างเดียว ยิ่งถ้าจะดูให้ละเอียด
 ลงไปก็เห็นว่าพระปรมาภิไธยที่ถวาย ดูเหมือนกับมีแต่“ชื่อ นามสกุล กับตำแหน่ง (คือ
 พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย).” ใช่แต่เท่านั้น “นามสกุล” ก็ยังเขียนเป็น **“อตุลยเดช”**
 ทั้งที่สมเด็จพระบรมราชชนก ๆ ท่านมีพระนามว่า **“มหิตลอลกุลเดช”** ทำให้ **“อตุลยเดช”** ไม่
 ข้อที่ทำได้ลวก ๆ นี้ มีผลติดต่อมาถึงพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล
 ปัจจุบัน^(๒) และการเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระบรมราชชนกในภายหลังด้วย.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตนั้น ได้มี
 ประกาศนายกรัฐมนตรีออกมาว่า

“โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน
 พุทธศักราช ๒๔๘๘

โดยที่ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๙ การสืบราช
 สมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช
 ๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา

(๑) ตัวอย่างเช่น

- สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ ภาวานากิจิวัณปรีชา ญาโณทยวรางกูร วิบูลสุทธิจริยา อรัญญิกมหาปริ
 ณาเยก ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี สมเด็จพระราชาคณะ
 ชั้นสุพรรณบัฏ.
- พระพรหมมุนี ศรีวิสุทธิญาณนายก ตรีปิฎกธรรมาลงกรณ์ อุดมคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี
 พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ.

(๒) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน มีพระนามซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระราชทานว่า **“ภูมิพลอดุลยเดช”** (ดูหนังสือเรื่อง **เจ้านายเล็ก ๆ - ยุวกษัตริย์** พระนิพนธ์ของ
 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา)

โดยที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่ร่วมพระราชชนนี ตามความในมาตรา ๙ (๘) แห่งกฎหมายระเบียบราชบัล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

โดยที่รัฐสภาได้ลงมติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ แสดงความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ในการที่จะอัญเชิญ^{๑)} สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๙ จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ได้ขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙

ปรีดี พนมยงค์

นายกรัฐมนตรี "

(๑) พันตรี วิลาศ ไสอานนท์ เล่าว่า เวลานั้นท่านเป็นประธานพฤษภาฯ ได้เข้าไปเฝ้า ฯ ที่พระที่นั่งบรมพิมาน พร้อมกับ นายเกษม บุญศรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร นายใต้ ปาณิกบุตร รองประธานพฤษภาฯ และนายมงคล รัตนวิจิตร รองประธานสภาผู้แทนราษฎร รวม ๔ คน ขอพระราชทานอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เสด็จเถลิงถวัลยราชย์สืบสนองพระองค์สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช.

ไม่นานนักภายหลังสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จฯ ไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิส. ถึงปี พ.ศ.๒๔๙๓ มีกำหนดจะถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ จึงเสด็จฯ กลับพระนคร และเนื่องจากขณะนั้นทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว ทั้งทรงมีนัยหมายจะอภิเษกสมรสด้วยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทรผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงกราบบังคมทูลแนะนำออกไปล่วงหน้า ว่าควรจะได้ทรงประกอบราชาภิเษกสมรส และทรงรับพระบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ตามขัตติยราชประเพณีเสียในคราวเดียวกัน. ได้อ่านพบเอกสารเก่าเกี่ยวกับการเตรียมงานบรมราชาภิเษก ตอนที่ว่าด้วยเรื่องการคิดพระปรมาภิไธยถวาย ได้ความว่าท่านผู้ใหญ่ผู้ที่เคยผูกพระปรมาภิไธยถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๘ รับหน้าที่ผูกพระปรมาภิไธยถวายในครั้งนี้อีก และท่านผู้นั้นได้บันทึกเหตุผลในการผูกพระปรมาภิไธย ถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอผู้สำเร็จราชการฯ ด้วยว่า

“-ได้ดำริกันขึ้นว่า การเปลี่ยนพระนามภายหลังบรมราชาภิเษก เช่น **“จุฬาลงกรณ์”** เป็น **“จุลจอมเกล้า”** ฯลฯ นั้นดูไม่สู้จะควร สู้พระนามเดิมไม่ได้”^(๑) ที่โบราณต้องเปลี่ยนเพราะพระนามเดิมเป็นชื่อสามัญ จึงต้องเปลี่ยนเพื่อความไพเราะ

- ปลายรัชกาลที่ ๕ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง ผู้สำเร็จราชการรับวันชวีกมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท โปรดพระราชทานของที่ระลึก ทำเป็นรูปพระปรางค์วิสูตรณา ด้วยเงิน และมีคำจารึกว่า “พระบาทสมเด็จพระจุฬาลงกรณ์ สยามินทราธิราช” พระราชทานท่านผู้มีศักดิ์สูง ดุกโยธัน อัลเบรก รีเยนตแห่งบรันสวิก”

- ภายแต่เหตุดังกล่าว เมื่อเฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ จึงได้เปลี่ยนเป็นใช้พระนามเดิม และตัดให้สั้น รักษาไว้แต่คำที่มีบัญญัติและมีความหมายสำคัญ ได้ถวายไว้ดังนี้

(๑) “จุฬาลงกรณ์” คือพระนามจริง “จุลจอมเกล้า” คือพระนามแผ่นดิน เป็นคนละอย่างไม่น่าจะมาเทียบว่าอย่างไรดีกว่ากัน

(๒) พระนามอย่างนี้ผูกขึ้นอนุโลมตามธรรมเนียมตะวันตก ซึ่งเขาไม่มีนามแผ่นดิน.

“ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อุดุลยเดชวิกรมรามาริบัติ จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย” (รักษาอักษร “มหิดล อุดุลยเดช”)

- ที่เป็น “ปรเมนทร” บ้าง “ปรมินทร” บ้างเพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^(๑) ได้ทรงบัญญัติไว้ว่าให้เปลี่ยนสลับกันไปทุกรัชกาล (คล้าย King Edward กับ King George)^(๒) และที่มี “รามาริบัติ” เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ไทยต้องมีพระนามว่า “รามาริบัติ” ทุกพระองค์ คงเนื่องด้วยราชธานีของไทยมีชื่อว่า “อยุธยา” ส่วนที่มีคำ “จักรี” และ “สยามินทร” นั้นเพราะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันโปรด

- สำหรับคราวนี้ ได้ดำริไว้ดังนี้

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาริบัติ จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย” (รักษาอักษร “อูดุลย-เดชมหิดล”)

อีกตอนหนึ่ง ท่านได้บันทึกเรียนผู้บังคับบัญชาโดยตรงของท่าน เรื่องจารึกพระสุพรรณบัฏ จารึกดวงพระราชสมภพ และแกะพระราชลัญจกรประจำรัชกาล ว่า “จารึกพระสุพรรณบัฏ จะมีหรือไม่ ดูไม่สู้จำเป็น เพราะมีราชกิจจานุเบกษาเป็นสำคัญแล้ว ถ้าไม่มีก็ต้องมีประกาศเช่นรัชกาลที่ ๘ สวดดวงพระบรมราชสมภพและพระราชลัญจกรจารึกและแกะเจียบๆ ก็ได้.” แต่อย่างไรก็ตาม การณ์ก็มีได้เป็นไปตามนั้น. เมื่อถึงคราวประกอบารพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ก็มีพระราชพิธีจารึกพระสุพรรณบัฏ จารึกดวงพระราชสมภพ และแกะพระราชลัญจกรประจำรัชกาลตามโบราณราชประเพณี ทั้งพระปรมาภิไธยก็มีได้ลงท้ายด้วย “พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย” หากสำเร็จมาเป็น “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาริบัติ จักรีนฤ-บดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร” อย่างที่เราทั้งหลายทราบกันในเวลานี้.

(๑) ที่จริงเป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๒) เป็น King อื่น ๆ เช่น King William, King Charles, King Henry ก็มีจึงไม่น่าจะเปรียบกับ ปรมินทร ปรเมนทร ได้

ก่อนจบผมขอขมวดเนื้อความเรื่องพระปรมาภิไธยฯ เท่าที่เล่ามาแล้วลงเป็นหัวข้อให้จาง่ายดังนี้

๑. พระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์มีเป็น ๓ อย่าง คือ **อย่างเต็ม**ที่ประกอบด้วยถ้อยคำตกแต่งแสดงพระคุณลักษณะต่างๆ มากมายหลายวรรค ที่จารึกลงพระสุพรรณบัฏถวายเมื่อรับพระบรมราชาภิเษก อย่างหนึ่ง **อย่างมัธยม** ที่ตัดทอนคำตกแต่งเสียบ้างให้สะดวกแก่การที่จะเชิญไปใช้ในการต่างๆ เช่น ในประกาศการพระราชพิธี เป็นต้น อย่างหนึ่ง **อย่างสังเขป** ที่มีแต่พระนามจริงกับพระนามแผ่นดิน หรือเพียงให้มีแต่พระนามแผ่นดินประการเดียว นั่น อีกอย่างหนึ่ง.

๒. พระปรมาภิไธยอย่างเต็มของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ เป็นอย่างเดียวกันทั้งหมด ขึ้นต้นว่า “พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี” และลงท้ายว่า “บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว.”

๓. พระนามแผ่นดินที่ว่า **“พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว”** นั้น สมเด็จพระมหากษัตริย์รัชกาลหลังทรงถวาย คือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชและสมเด็จพระบรมชนกนาถเมื่อในรัชกาลของพระองค์ ๒ พระนาม เพื่อให้ใช้แทนคำ **“แผ่นดินต้น”** กับ **“แผ่นดินกลาง”** ที่ราษฎรพากันเรียกขาน. ส่วนพระนาม **พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว** นั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายเมื่อในรัชกาลที่ ๔.

๔. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายพระปรมาภิไธยอย่างมัธยมแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ จารึกลงพระสุพรรณบัฏด้วย.

๕. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางแบบแผนการถวายพระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่แผ่นดินของพระองค์เองเป็นต้นไป ว่าให้ขึ้นต้นพระปรมาภิไธยด้วย**พระนามเต็ม**ของพระมหากษัตริย์ แล้วลงท้ายด้วย**พระนามแผ่นดิน** อันเป็นนามสำหรับประชาชนได้กล่าวขานถึง เพราะหากมีแต่พระนามจริง คนทั้งหลายจักไม่กล้าเรียกเหตุด้วยคนไทยถือกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้วว่าจะออกชื่อท่านผู้ใหญ่ตรง ๆ มิได้ เป็นการขาดความเคารพ. อีกประการหนึ่งได้ทรงกำหนดให้ใช้คำ **“สมเด็จพระปรเมนทร”** กับ **“สมเด็จพระปรมินทร”** นำพระปรมาภิไธย สลับรัชกาลกันไป.

๖. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาลใหม่ ให้ขึ้นต้นด้วย “พระบาทสมเด็จพระ**รามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ**” และให้ชานพระปรมาภิไธยอย่างย่อว่า “พระบาทสมเด็จพระ**รามาธิบดีที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓**” ไปจนถึง “พระบาทสมเด็จพระ**รามาธิบดีรัชกาลปัจจุบัน**.”

๗. ถึงรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้กลับมาใช้ “พระบาทสมเด็จพระ**ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล**” ตามแบบรัชกาลที่ ๔ แต่ก็ยังโปรดให้คงคำ “**รามาธิบดี**” ไว้ในวรรครองลงไป.

๘. รัชกาลที่ ๘ กับรัชกาลปัจจุบัน คงตามแบบรัชกาลที่ ๗ คือขึ้นต้นด้วย “พระบาทสมเด็จพระ**ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล**” สลับกับ “พระบาทสมเด็จพระ**ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล**” คงคำ “**รามาธิบดี**” ไว้ในวรรครอง. แต่พระปรมาภิไธยที่ถวายนั้นเกินอย่างมัธยม ห้ามพระปรมาภิไธยอย่างเต็มที่ไม่ ทั้งมิได้มี**พระนามแผ่นดินสำหรับราษฎรเรียกชาน**ตามแบบแผนด้วย ทำให้เกิดความขัดข้องอย่างยิ่ง ถ้าจะเขียนพระปรมาภิไธยอย่างสังเขป โดยไม่ต้องออกพระนามเต็ม. ต้องฝืนเขียนฝืนใช้อย่างกำเริบว่า “พระบาทสมเด็จพระ**ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล**” และ “พระบาทสมเด็จพระ**ปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช**.” แม้จะชานพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**อานันทมหิดล**” หรือ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**ภูมิพลอดุลยเดช**” ก็ยังดูนอกแบบนอกแผน ไม่พินกำกับอยู่นั่นเอง. จะให้กลับไปใช้ว่า “พระบาทสมเด็จพระ**รามาธิบดีที่ ๘**” และ “พระบาทสมเด็จพระ**รามาธิบดีรัชกาลปัจจุบัน**” ตามประกาศพระบรมราชโองการในรัชกาลที่ ๖ กระนั้นหรือ. จึงขอฝากไว้ให้ดำริกัน.

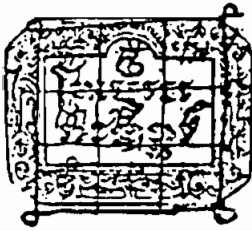
๑ ศกฺกมัตฺก ๑๑๖๖ มุติกะสังฆานระฆานะมาศ ศุกระปักษยชัฏฐิบทกฤษติศุฏฐาระเบริเนท
 ทกาทักหนก พระบาทสมเด็จพระบรมมทจักรีภษภมาธิปที ศรีรัตนทรบรมมทจักรีพรวิภท
 ธิบดินทรธรณินทภจิภษ วิกนาคศภกัศกระฆษภคบรมมิเชศ ติวิฏฐเนศัวเนทรณายกภิกก
 วิกนภษทภิกษทวิโรศโรยสมุทยทะโรมนถ ศกทักกรพหิเชเนททวิเชเนทภธิบดินทรทวิทวิน

กันฉบับสนุคไทยกฎหมายตราสามดวง

๑ ศกฺกมัตฺก ๑๑๖๖ มุติกะสังฆานระฆานะมาศศุกระปักษยชัฏฐิบทกฤษติศุฏฐาระเบริเนท
 ทกาทักหนก พระบาทสมเด็จพระบรมมทจักรีภษภมาธิปที ศรีรัตนทร
 บรมมทจักรีพรวิภทธิบดินทรธรณินทภจิภษวิกนาคศภกัศกระฆษภคบรมมิเชศ
 ติวิฏฐเนศัวเนทรณายกภิกกนภษทภิกษทวิโรศโรย สมุทยทะโรมนถศก

กันฉบับสนุคไทยกฎหมายตราสามดวง

ขอให้สังเกตุอักษรวิธีที่เขียนต่างกันในงานแพนทั้งสองฉบับ โดยเฉพาะคำว่า "ภูวเนศ" กับ "ภูวเรศ"

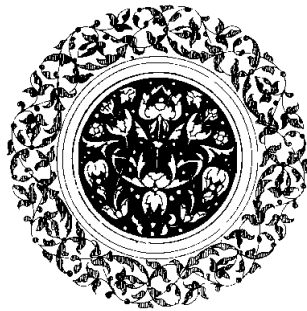

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 พระยาพิชัยสงคราม

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระนาม

ขอให้สังเกตคำ "ปรเมนทร์" ต้นพระราชนัดดาของหมื่น

ภาคผนวก

ประกาศ

เฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานรัฐสภา ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๘๙)

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

พระยามานรราชเสวี

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชอนุสรณ์คำนึงถึงสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งได้ทวนเสด็จสวรรคตเสียแต่ก่อนได้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามราชประเพณี ที่สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชแห่งประเทศไทยได้ทรงปฏิบัติมาในรัชสมัยก่อนๆ ถ้าหากวิปโยคทุกข้ออันมีมาแต่เหตุแห่งการสวรรคตนี้ มิได้เกิดขึ้นก็คงจะได้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโอกาสอันควรเหมือนกัน เพราะทางราชการได้ดำริเรื่องนี้เป็นการตระเตรียมไว้แล้ว

แต่ถึงแม้โอกาสที่จะได้ประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ต้องสูญสิ้นด้วยเหตุอันเต็มไปด้วยความเศร้าสลดแล้วก็ดี ก็ยังมีการบางอย่างซึ่งพอจะปฏิบัติสนองพระเดชพระคุณให้เป็นการเฉลิมพระบรมชติยราชอิสริยยศสมเด็จพระเกียรติได้ เช่นการเฉลิมพระปรมาภิไธย เป็นต้น ซึ่งตามโบราณราชประเพณีได้เคยมีมานานแล้วแต่ในสมัยพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี และในสมัยพระนครกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ เป็นสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ เป็นสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ยังมีการถวายราชกกุธภัณฑ์บางอย่าง อันจะพึงถวายได้ เช่น นพปฎลเศวตฉัตร ซึ่งเมื่อถวายแล้วจะได้กางกั้นพระบรมศพและพระบรมอัฐิต่อไป ราชประเพณีการถวายฉัตรแต่พระศพนี้เคยมีแบบอย่างมาแล้วเมื่อในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้

โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนฉัตร ๕ ชั้น เป็นฉัตร ๗ ชั้น กางกั้นพระโกศทรงพระศพสมเด็จพระบรมราชาตามหัตถิกาเธอ กรมพระสุदारัตน์ราชประยูร และในรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้เปลี่ยนฉัตรพระโกศพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จากฉัตรตาดเป็นพระเศวตฉัตร

อนึ่ง ความเป็นที่ปรากฏแล้วว่า สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงเป็นสมเด็จพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รักและเคารพของอาณาประชาราษฎร์ ถ้าได้ประกอบการบางอย่างดุจที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สมองพระเดชพระคุณตามกรณีที่จะพึงปฏิบัติได้แล้ว ทรงหวังพระราชหฤทัยว่าจะเป็นที่ต้องใจของบรรดาพสกนิกร ไม่ว่าจะป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ตามที่ทรงตระหนักพระราชหฤทัยในความจงรักภักดี อันเป็นสัมมาจริยาวัตรที่อยู่แล้ว

ด้วยประการฉะนี้ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงได้เชิญกระแสพระราชปรารภปรึกษาคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้ลงมติเห็นชอบด้วยเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจะดำเนินการตามนัยแห่งกระแสพระราชปรารภนั้น

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระบรมนามาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จึงได้ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่า "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิกรมราชสมบัติ จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย"

ให้เจ้าพนักงานพระราชพิธี จัดนพภูลเศวตฉัตรกางกั้นถวายสืบไป

ขอให้เกิดศุภคติคุณวิบุลยศปรากฏในสากลโลก จิรัฐิติกาลตลอดชั่วกัลปาวสาน เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นปีที่ ๑ ในรัชกาล

ปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

(ลงนาม) ปรีดี พนมยงค์

นายกรัฐมนตรี

ประกาศ

เฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า โดยที่ทรงพระอนุสรณ์คำนึงถึงพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช ซึ่งได้ทรงรับพระราชภาระสืบราชสันตติวงศ์ดำรงพระองค์เป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทย และทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เป็นคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่อาณาประชาราษฎร์ แต่ได้ด่วนเสด็จสวรรคตก่อนได้รับบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี อันเป็นเหตุถึงความเศร้าสลดแก่พสกนิกรทั่วไป คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ตระหนักถึงความจงรักภักดีอันมั่นคงของปวงชนชาวไทยหรือชาวต่างประเทศที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ที่มีต่อสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชผู้ทรงเป็นธรรมิกมหาราชฯ จึงได้ดำเนินการสนองพระราชปรารภแห่งพระมหากษัตริย์ซึ่งสืบราชสันตติวงศ์ ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชและถวายนพปฎลเศวตฉัตร ดังความปรากฏตามประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยแล้วนั้น

บัดนี้ รัฐบาลตลอดทั้งพสกนิกรยังคงคำนึงถึงพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รักและเคารพของอนุชนนิกรชนเสมอมาไม่เสื่อมคลาย กอปรกับในกุศลสมัยอันเป็นมหามงคล พระราชพิธีฉลองทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี สมควรจะได้สนองพระเดชพระคุณถวายพระเกียรติยศให้ปรากฏแผ่ไพศาลยิ่งขึ้น คณะรัฐมนตรีได้มีฉันทานุมัติให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ทราบบฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งทรงปิติโสมนัสด้วยมีพระราชหฤทัยระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช จึงทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ถวายเพิ่มพระนามพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นพระปรมาภิไธยอันพิเศษตามแบบแผนโบราณราชประเพณีว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อุดุลเดชวิมลรามาชิปดี จุฬาลงกรณราชปรียวรนัตตา มหิตลานเรศวรางกูร ใสศุรายสันตติวงศวิสุทฺธ วรุตมชัตตติยศักดิ์ตอรรคอุดมจักรีบรมราชวงศนิวิฐุ ทศพิธราชธรรมอุกฤษฏนิบุเน อุดุลยกฤษฏาภินิหารรังสฤษฏ์สุสาธิตบุรพาธิการ ไผศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ ธัญอรธรรคลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประณตบาทบงกชยุคล อเนกนิกรชนโสไมสรสมมตประสิทธิวิกรมมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตรราชดิฉัตร สรรพรัฐทศทิศวิชาติไชยสกลมโหศวิกรมมหาสวามินทร์ มหเสวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวไศรย พุทธาธิไตรรัตนสรณารักษ์ วิศิษฏศักดิ์อัครนเรศราชิปดี เมตตากฤษฏาสีตลหฤทัย ใสไปมัยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฏาธิปดี พระอัฐมรามาชิปดินทร สยามินทราราช บรมนาถบพิตร”

ขอให้ทรงพระเกียรติคุณวิบูลยศปรากฎแผไพศาลใสสากลจักรวาล จิรัฎฐิติกาลตลอดอนิจนรินทร์ เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นปีที่ ๕๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
บรรหาร ศิลปอาชา
นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๑๓ ตอนที่ ๑๑ ข ๘ มิถุนายน ๒๕๓๙, หน้า ๑-๓)

พระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

อย่างเต็ม

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิกรมรามธิบดี จุฬาลงกรณราชปรียวรนัดดา มหิตลานเรศวรางกูร ไอลุยศัยสันตติวงศวิสุทธิ์ วรุตมชัตติย คักตอรรคอุดม จักรีบรมราชวงศนิวิฐุ ทศพิธราชธรรมอุกฤษฏินิบุณ อดุลยกฤษฏาภินิหาร รังสฤษฏ์ สุสาธิตบูรพาธิการ ไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษะ สรรพเทเวศรานุรักษ์ ธีญอรรค ลักษณะ วิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประณตบาทบงกชยุคล อเนกนิกรชน สโมสรรสมมต ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตรดิฉัตร สรรพรัฐ ทศทิศวิชัย สกลมหิศวริยมหาสวามินทร์ มหศวรมหินทรมหารามาราชาวโรดม บรมนาถชาติอาชาวไศรย พุทธาทีไตรรัตนสรณารักษ์ วิศิษฏคักตอรรคเรศราชิบัติ เมตตาก รุณาสีตลหฤทัย โอนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบตี พระอัฐมรามาชิบัตินทร สยามินทร์ราชิราช บรมนาถบพิตร

อย่างมัธยม

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สกลไพศาลมหารัษฎาธิบตี พระอัฐมรามาชิบัตินทร สยามินทร์ราชิราช บรมนาถบพิตร

อย่างสั้นเขป

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาชิบัตินทร

(ฝ่ายราชบรรณาคม กองการในพระองค์ สำนักราชเลขาธิการ)